

Aelii Antonii Nebrissen. grāmatici atq; Regii Hi-
storiographi de mensuris repetitio sexta.

V. Colofanen

Vod ab hīc triennio pollicitus sum uobis
Patres obseruādi atq; studiosa litterarum
iuuētus; me traditurum disputationē quā
dam de numeris pōderibus ac mensuris;
eam ego uobis sum hodie redditurus; &
quidem ob dilationem t̄pis magno sc̄nore cumulatam.
Cogit me p̄terea illius pollicitationis meę debitū properā
tius soluere lex illa nostrę academię; quę iubet p̄cepto
res; quęq; in sua facultate repetitionē facere iis de rebus
quas eo ipso anno profiterentur. Cum itaq; superiores
quinq; repetitiones meę ad artem grammaticam p̄tine
rent; cui tunc p̄cipue dabamus operam; nunc mutata
professione; opus quoq; fuit & materiā mutare.

Cunq; in expositione pliniana aliquid cotidie incidat de nu
meris pōderibus & mēsuris; priuatimq; apud Quintilia
num disputatū sit arithmeticam & geometriā ceterasq;
mathematicas disciplīnas oratori necessarias esse; uisum
est hoc in loco utrunq; debitum & polliciti & p̄fessionis
meę una opera dissoluere. Nam cum in autorib; p̄ris
cis multa cotidie legamus; quę aut penit̄ aut magna ex
parte nobis incognita sunt; quędā tamē ex illis ignorasse
nullū uitę fuerit dispēdium. Atq; e diuerso alia sunt; sine
quibus multę res a maioribus nostris ad utilitatē publi
cam elaboratę ad nos puenire non possunt; quorū igno
ratione teneri nō modo calamitosum uerū etiā turpe est.

In quo genere sunt tria illa in quibus res opifex idemque mundi arbiter omnia disposuit. Omnia inquit sapientia in mensura & numero & pondere disposuisti. Sed posterioribus his duobus in aliud tempus omissis: de mensuris apud uos hodie sermonem habiturus sum. ne in triplici genere posita sunt: aut enim metiuntur longitudinem tantum, aut longitudinem latitudinemque simul: aut longitudinem latitudinem pariterque & profunditatem. Harum recentiora nomina que admodum uulgo exposita sunt: atque etiam indoctissimo cuique obuia & manifesta: sic antiqua omnibus fere incerta: aut paucis admodum explorata sunt. ¶ Si enim legasque stathmos qua nulla est mensura longitudinis maior: continet schoenorum trium cum diuidio interuallum. Schoenos rursus duas parasangas: parasanga iterum triginta stadia: stadium quoque centum uiginti quinque passus: passus uero quinquaginta pedes: quod scire possis quantum quodque illorum continet spatium: cum pes ipse nihil certi aut definiti habeat? Nam potest fieri ut sit alicuius uiri pes: quod sit alterius sesquipes. Sed neque pedis partes possunt nobis ostendere quantus ille sit: puta scimipes: palæstes. digitus. uncia: cum omnis pars aliquota sui totius proportionem seruet. Incertiora adhuc illa palmum: spithama. cubitum. ulna. staturus: cum pro hominum proceras. breui. aut mediocri statura uariantur. Itaque quantacunque datur quantitas: que sit aliarum mensura: semper erit quemadmodum dialectici dicunt petitio principii. ¶ Pari quoque modo in latitudine si quis precontetur: quantum soli contineat centuria: respondeasque illi centum agri iugera. Quæratque rursus quantum contineat iugera: & respondeas duos actus qua

dratos. Quæratque iterum actus quadratus quantum completatur: respondeasque centum uiginti pedes in unoquoque latere quadrati: cum pedis ut diximus incerta sit mensura: quomodo scire possumus quod sit actus quadratus: quid iugerum. quid centuria? In profunda quoque uasorum capacitate si quis quærat: culleus quantum capiat: respondeaturque amphoras uiginti. atque iterum amphora quantum: & respondeatur quantum capit figura cubica habens omnia duodecim latera pedalia in octo angulis orthogonaliter coeuntia: nihilomagens scire possis quantum capiat culleus & amphora. Cum igitur pedis mensura ut idem dictum est: in genere metiendorum sit prima: deheatque esse per se nota: si ignoretur quanta ea sit: necesse est & quæ sequuntur ignorari. Habere autem incognita per cognitis in quocumque genere discipulie: altere e duobus uitis est: quæ Cicero in officiorum primo scribit summope uitanda esse: in principis maxime quæ debent esse per se nota. Atqui quod alia metiri debet: principium est: & per se notum esse oportet. Quid igitur restat faciendum: ne habeamus certam aliquam mensuram: qua reliqua mensurabilia metiri possimus? Nimirum ut certa pedis longitudo exploretur: quandoquidem in genere mensurabilium id est minimum: quo ex Aristotelis doctrina alia eiusdem generis mensurari debeant. Certa uero pedis mensura posset forsitan in aliis partibus orbis deprehendi facilis: ex antiquorum monumentis: puta ex pyramidibus & obeliscis quæ hodie uidentur. quorum altitudinem latitudinemque. Sed mihi in hispania duo tantum uidisse contigit. Clarissimi autores memorie prodiderunt.

Est apud emeritā augustā urbem lusitaniæ quondam clarissimam inter cetera magnitudinis eius uestigia stadium in circo: ubi ludi circenses celebrabatur: quod sepe meis pedibus gressibus passibusq; dimensus sum: unde facile collegi iustam indubitatamq; pedis passusq; mensuram.

Est præterea eiusdem lusitaniæ uia nobilissima: argentea uulgo dicitur: quam Licinius pontifex primum strauit: de inde Traianus cæsar refecit. & deinceps Aelius Pertinax aliq; imperatores restituerunt: id quod ex lapidibus intelligitur: quibus millia passuum distinguuntur. Ea per ducta est ab emerita augusta per castra cæcilia salmanticam usq; ubi primum in extrema pontis parte incipit eua nescere: neque ulterius ullum uia illius uestigiū cernit.

Inueniendi autem pedis mensuram ex milliario: hoc est ex duorum lapidum interuallo huius modi fuit. Cū quodq; milliariū millenos passus habeat: qui conficiunt pedes quinque: accepto fune qui neq; intendi neq; remitti possit: tandiu mensus sum spacium duobus lapidibus interceptum: quo ad centum ductus chordæ illius per spacium ductæ conficeret totum illud interuallum: quod inter duo marmora distendebatur. Quinquagesima deinde pars ex fune monstrauit mihi certam pedis mensurā: quandoquidem milliariū in quinque mille pedes porrigi diximus. Ex emeritenſi præterea stadio in centum uiginti quinque passus diuiso: passibus quoq; in pedes qui nos distributis prouenit mihi eadem pedis longitudo: quam notauit ad usus insequentis positurus deinde palā pro bibliotheca: quæ nunc magnificentissime in gymna

sio nostro salmanticensi extruitur. Ut quoties indubiū uenerit aliquid quod ad rationem cuiuscūq; mensuræ pertineat: rei certitudo inde petatur: ut possit comprehendique modū ait Apostolus: que sit longitudo, latitudo, profunditas & sublimitas.

Idq; fecimus Romanorum exemplo qui legitimi pedis longitudinem per quem reliqua omnia dimetienda erant: in capitolio dedicarunt. De quo extat Prisciani grammatici non ignobile carmen.

Pes longo spacio summo latoq; notetur.

Angulus ut par sit: quem claudit linea triplex.

Quattuor ex quadris mediū cingatur inane.

Amphora fit cuius uim ne uiolare liceret:

Sacrauere ioui tarpeio in monte quirites.

Habita igit certa pedis longitudine facile possumus alias longitudinis & latitudinis profunditatisq; mensuras ad normam reducere: de quarum ratione nō per genera sed de singulis per ordinem alphabetariū differemus: ut quod quisq; requirere uolet: non necesse habeat totū opus perlegere: ut ferre possit: quod optat.

Acetabulum ut Plinius libro primo & uigesimo scribit: continet heminae quartam partem: quæ dimidium sextarii capit. Erit itaq; acetabulum trecentesima octogesima pars amphoræ. Dicitur acetabulum ab aceto non ab accipiendo ut Hermolaus barbarus credi uoluit. Erat enim acetabulum uas certæ cuiusdam quantitatis in quod acetum infundi consueuit: quæ mensura frequenter a Plinio Celso reliq; medicis ponit. A græcis oxybaphus dicitur:

quod Plini⁹ intinctū aceti nōnūquā interpretat. Nostri seculi medici putāt eē quātū cui putamen capit. In exodo p uase incertę capacitatis accipit. Parabis inquit acetabula & phialas. Hebraice dicitur.

Actus duplex ē. alē nāq; dicit qdrat⁹. alter uero altera pte lōgior: uterq; in superficie mensura. Act⁹ quadrat⁹ cōtinet ambitu centū uiginti pedū in unoquoq; latez quattuor: ita tamē ut angulī q; fiūt ex cōtactu lineaz sint recta. Cōtinet autē actus quadrat⁹ intra se quadratos pedes quattuordecim mille quadringentes. Dicitur est actus quod in eo boues agerentur cū aratur uno impetu iusto. Ex Varone. Columela. Plinio.

Actus minim⁹ ut Varro & Columela tradūt: habet latitudinis pedes quattuor lōgitudinis centū uiginti: ut cōtineat in superficie pedes quadratos quadringētos octoginta. Act⁹ uero quēadmodū accipiūt iure cōsulti in seruitutibus rusticorum prādiōrum pedes cōtinet in lōgitudine quot dixim⁹ actū minimū cōtinere: lōgitudinis uero incertus est termin⁹: hoc est p agri modo cui seruitus illi est imposita. Actū uero dicit q; habere in agro alieno: cū habet ius agēdi iumenta. Varro de lingua latina. ut quo agebāt actus: sic qua uehebant fructus: uie dictæ.

Amphora ad cui⁹ inanitatē omnia uasa referunt siue illa sint maiora siue illi⁹ partes: iā multis disputatū est quomodo cōstitueret. Nā si lōgitudō pedis ducat in latitudinē eadēq; ducat in pfunditatē: sic tamē ut triū latez cōtactus efficiāt angulos rectos in solidū cōficiet amphorę capacitatis quę uicies sumpta culleū implet. Cōplectit autē mē

dīmnos duos. modios tres. sextarios octo & quadraginta. cotylas uero siue heminas nonaginta sex. Atqui amphora attica amplior est aliquanto. Sed nos cum de amphora loquimur: romanam intelligimus.

Artaba mēsurā ægyptia capit modios tres & modii tertiam partem. hoc ē quantum amphora & amplius semodiam. de qua Priscianus grammaticus.

Est etiam terris quas aduena nilus inundat.

Artaba: cui superat modii pars tertia post tres.

Hieronym⁹ in illud Esaie cap. v. Triginta modii semētis faciunt modios tres: septuaginta inquit interpretes pro triginta modii uerterunt artabas sex quę mensura ægyptia est: & facit modios uiginti. quod est prope consentaneum ei quod Priscian⁹ de artaba scribit. Si enī senarius ducat per ternariū & trientē: proueniet summa uiginti modiorum. Est igitur differentia inter nostrum interpretem & septuaginta: modiorum decem.

As dicitur tam de quantitate discretā quę dicitur multitudo: quā de quantitate continua que magnitudo appellat. Nā & columela in partiendo iugero in duodecim uncias affem appellat ipm iugez. continet partes eadē quas discreta quātitas unciam. dextantem. deuncem. dodratē. bessem. septuncem. semisseu. quincuncem. quadratē. trientem. Vnciæ partes suo loco dicemus.

Batus quēadmodū in iezeciele cap. xlv. legim⁹ decima ps cori est: quia decē bati implēt cor. In tercio regū uolnūmīe ca. vii. Quadraginta inq; batos capiebat luter un⁹: eratq; quattuor cubitor. & superi⁹ dixerat de mari æneo: quod

capiebat tria milia batorum. Abatis inquit Priscianus: qui
præest mensuris frumentariis. Potest namque fieri ut eadē
sit mensura liquidorum & aridorum. Sed ut batus reduca-
tur ad mēsuram notioerem; si batus est cori decima pars;
corus autem idem est quod gomor: qui continet duode-
cim sextarios: erit batus maior sextario quā sextarii parte.
Atqui sextarius amphorę pars est duo de quinque sima.
Bes: qui ut inquit Varro quondam appellabatur des: dictus
quasi dempto triente ab asse: postea dictus est bes ut festus
inquit: quod bis triens sit: continetque uncias octo siue in
numeris siue in magnitudinibus & mensuris. Nam & de
uase potorio Martialis dixit.

Quincunces & semisses bestemque bibamus.

Caus ut fiat iulius & proculus.

Vitruuius quoque libro quinto bessalibus inquit latercu-
lis pilæ struatur. Sed de poculo bessalibus loquitur poeta
refertur ad uncias libræ. Vitruuius tamen lateres bes-
siles intelligit: qui habent octo pedis uncias hoc est duos triē-
tes. Columela uero libro vi. In agrorum dimensione pro duo-
bus iugeris trientibus accipit.

Cab siue cabus in forma declinabili inter hebræos quorum
hæc particula est: non satis constat: cuiusmodi mēsuram sit.
Alii dicunt esse quantum duarum manuum uolæ capiunt.
Alii quod est pateræ quoddam genus. Alii quod est mo-
dius: hoc est amphorę tertia pars. Quarto Regum uolu-
mine cap. vi. Facta est inquit fames magna in samaria: &
tandem obsessa est: donec ueniret quarta pars cabi ster-
coris columbarum: quinque argenteis. Quod si cabus est

modius: quarta illius pars erit quattuor sextarii.

Cadus mensura erat tantæ capacitatis quanta est amphoræ
italicæ ut auctor est Pollux qui ad hoc comprobandum
citatur philochorus. Amphora uero attica aliquanto ampli-
or est nostra. Priscianus. Attica præterea dicenda est am-
phora nobis siue cadus. Lucas. xvi. Quātū inquit debes
domino meo. at ille dixit: centum cados olei. Est alioque ca-
dus uinariū uas incertæ cuiusdam capacitatis: ut apud Ver-
giliū Vina bonus quæ deinde cadis onerarat acestes.

Ceturia apud antiquos centū iugeribus implebat unde dicta
est. Postea uero duplicata priscū nomē retinuit. Autores
sunt Varro de lingua latina & Columela de agricultura libro vi.

Ceramium a græcis dicitur quæ sit amphora siue metreta
latinis uero quadrantalis. Est alioque ceramion uas fictile:
aut figlina id est officina ubi uasa fictilia fingunt.

Chœnix mensura est capiēs sextarios quattuor. Priscianus.
Heminas recipit geminas sextarios unum. Qui quater assū-
ptus fit graio noie chœnix. Erit igitur chœnix duodecima
pars amphoræ. Chœnices uero tres impleunt mensuram
quæ ab hebræis dicitur gomor. Hieronymus de hebrai-
cis nominibus.

Gomor inquit est mēsuram atticorū chœnicū triū. Galenus
in pri. decameridon fursus: inquit chœnicis dimidiū: uti-
tur eadē mēsuram & aliis in locis. Meminit & Plutarchus in
numa super chœnicem inquit non sedendum.

Chus mensura est continens sextarios sex: qui & cōgius dicitur
Priscianus de sextario. Qui quater assumptus fit graio noie
chœnix. Adde duos chus fit: uulgo qui est cōgius unus.

Cyane est pars tertia eius mensuræ quã uocant mystrũ. At qui mystrum cyathi pars est quarta. Cyathus uero cotyle pars sexta. Cotyla rursus dimidium sextarii. Sextarius xlyiii. pars amphorę.

Cyathus quẽadmodũ statim dixim⁹ sexta pars est cotylę siue heminę: hoc est sextarii duodecima. Plini⁹ in calce primi & uigesimi uoluminis. cyathus inquit p se p̄det drachmas decẽ. sed cũ sub eiusdẽ uasis inanitate contẽta non idem habeãt pond⁹ etiã si eiusdem generis sint: ex Pliniana descriptione nõ potest cõstare nobis quantũ cyath⁹ capiat. Comodiusq; id Priscian⁹ tradit. At cotyle cyathos bis ternos una recepat. Iã uero cotyla eadẽ est quę hemina hoc ẽ sextarii dimidiũ. Cyathi uero mensura utit̄ Galenus frequẽter & alii complures.

Cochlear. siue cochleare mēsurã est sed nõ certe cuiusdã capacitatis. non tamẽ aligula quam pharmacopolę spathula uocant multũ distãs; nisi quod aliquãto uidet̄ esse minor ex Martialis carmine lib. viii. Quid tibi cũ phiala ligulã cum mittere possis. Mittere cũ possis uel cochleare mihi. Plini⁹ libro. xxvi. Plantago inquit mane sumpta ligulis duabus siue cochlearibus. Celsus cochleare plenũ delinguatur.

Congius quemadmodum diximus in uerbo chus mensura est: quę capit sextarios sex hoc est partẽ amphorę octauam. Plinius libro. xiiii. de quodam potore maximo q; ebibit tres cõgios uno impetu ne putet̄ eẽ minimũ quod potauit illa apud Iuuenalẽ mulier. Sextarius inquit alter ducit̄ ante cibũ rapidam facturũ orexim.

Corus qui ab hebreis dicitur cor triginta modijs impletur.

Nã pro eo Hieronym⁹ in Esaia cap. v. triginta modios interptatus est. Continetq; ephi decẽ: totidẽq; batos. nã corus quẽadmodũ in iezeciele legimus mēsurã communis est aridoꝝ & liquidoꝝ. cũ ephi aridoꝝ fit tantũ batus uero liquidoꝝ. Continet aut̄ corus sexaginta sata. satum uero sexaginta ouoꝝ putamina. Huius quoq; mensurę Lucas meminit cap. xvi. cẽtum inquit coros tritici. ait illi accipe litteras tuas & scribe octoginta.

Cotyla quę hemina etiã cognominatur. Priscianus.

At cotylas quas si placeat dixisse licebit

Heminas recipit geminas sextarius unus.

Sextariũ uero quadragesimam octauam amphorę partẽ esse dictum est & suo loco dicitur.

Cubitũ constat sesquipede hoc est digitis uiginti quattuor: Potest dici cubit⁹ genere masculino Hieronymo auctore. Scribit nanq; in illud iezielis cap. xl. inter thalamos quinque cubitos. illud inquit me semel monuisse sufficiat nosse me cubitũ & cubita neutrali genere appellari sed pro facilitate intelligẽtię uulgarisq; cõsuetudine ponere cubitum genere masculino. Est & cubitũ regium trib⁹ digitis maius hoc est digitoꝝ septẽ & uiginti. Autor est Herodot⁹ libro pri. Est & cubitũ ægyptium de quo Augustin⁹ deci. libro. xv. Apud ægyptios inqt geometras unũ cubitum quãtum sex nostra ualere asseuerant.

Culle⁹ uter ex boue uiginti amphoris implet̄. de quo Priscianus. Est & bis decies quẽ cõficit amphora nostra Culleus hac nulla maior est mensura liquoris. Varro de re ru

stica. argis iugerum unum denos quos culleos fert. Plinius libro. xiiii. Septenos culleos singula iugera hoc est cetenas quadragenas inquit amphoras musti. Culleo insuebantur paricidae in digestis ad legem pompeiam de paricidis. l. poena. Iuuenalis. Nec serpens unus nec culleus unus.

Decēpeda p̄tica erat decē pedum qua mensores utebantur ad dimetiēdos agros. Horatius nulla decēpedis metata priuatis opaca porticus excipiebat arcton. hic decēpedator qui decēpeda metit agros. Cicero in philippicis. agri inquit priuati & publici decēpedator.

Decuns siue decuncis idē est quod dextās: sed decuns dicitur quod decē cōtineat alicuius solidae magnitudinis uncias. dextās uero quod ab asse sit dēptus sextans. Priscianus. At si sextātem retrahas erit ille decuncis.

Deuns ut diximus cōtinet uncias undecim dicitur quasi dempta uncia ex asse non modo in nūeris sed in magnitudinibus quoque: ut in iugeri dimēsiōe apud Columellā lib. vi.

Dextans qui Prisciano dicitur decuncis decem continet uncias in quantitate continua siue discreta quēadmodum in reliquis partibus assis dicitur est & dicitur.

Digitus sextadecima pars est pedis: sed ipius digiti non simplex est obseruatio. nā alius uocat quadratū alius rotundū. in quadrato obseruat unū e quattuor lateribus in rotundo diametrum: quo aquarum salietium moduli mēsurantur. frōtinus de aquarum ductibus: aquarum inquit moduli aut ad digitos aut ad uncias mēsuram instituti sunt. Paulus libro. viii. digestorum de seruitutibus rusticorum pediorum. l. titius digitum inquit tibi dono aquarum. Accursus satis inepte per aquarum digi-

Alto in p̄tore lūgū

tu in intelligit quātum fluit per digitum statuarum.

Diaulū ē mēsurā duorum stadiorum. Vitruuius lib. v. in palæstris peristylia quadrata siue oblonga ita sunt faciēda ut duorum stadiorum habeant ambulationis circuitiōnem: quā graeci uocant diaulō. Unde diaulodromi dicti: quia cū ad metā puenerint flectētes eo rursus recurrebāt unde cursus inierant.

Dodrās dicitur nouē partes libræ siue assis. & in iugere eadē ē obseruatio. Est & dodrās pedis nouē uncię hoc ē spithama Vñ Plinius. lib. vii. de pygmeis spithameis qui ternas inquit spithamas lōgitudine idest ternos dodrantes non excedunt. Idē libro. viij. Maximi belluę dētes dodrātium mensura minimi semipedum.

Dolichos mēsurā erat stadiorum duodecim unde dolichodromi dicti qui sexies stadium circuibant aut duodecim stadia currebant.

Doron inquit Vitruuius antiqui uocabāt palmū hoc est quatuor digitorum palæsten. unde lateres tetradori & pētadori idest quaternorum aut quorum palmorum Vitruuius & Plinius.

Ephi siue ut hebrei dicunt epha quoniam in fine habet comes subiectum phi. eiusdem est capacitatis cuius est batus. nisi quod batus est liquidorum mensura epha uero aridorum. Iezecielis cap. xly. Ephi & batus æqualia & unius mensuræ erunt: ut capiat decimam partem cori batus: & decimam partem con ephi. Hieronymus in illud Esaiæ cap. v. Triginta modii sementis faciunt modios tres. triginta inquit modii idest corus faciet epha. quod septuaginta interpretati sunt tres mensuras idest tres modios. In libro quoque ruth cap. ii. Inuenit inquit ordei quasi ephi

mēsuram quod oēs tres etiā modios interpretātur. Erit
igitur eiusdē capacitatis cui⁹ est amphora: quandoqui
dem amphorā tres modij implēt: aut duo modij attici q
ab illis dicūtur medimni de qbus in suo loco dicem⁹.

Funis qui a grecis dicit^r schœnos continet duas parasangas
Hoc est sexaginta stadia. huius mēsurę meminerūt frequē
ter litterę sacrę. Vt in psalmo. xv. Funes ceciderūt mihi
in præclaris. nā pro mensura eo in loco accipi debet. quē
admodum & funiculus compluribus alijs in locis. ab he
bræis hæc mensura chebel appellatur.

Gomor mēsurā ē in sacris litteris q̄ iussit dñs in exodo cap.
xvj. Filios israel metiri cibum illū celestē quo pluerat in
usus filiorū israel. Erat autē gomor decima pars ephi: ut
ibidem legitur. Hieronym⁹ de noīb⁹ hebraicis: gomor
inquit est mēsurā atticorū chœnicū trium. Chœnix autē
quē admodū suo in loco dixim⁹ duodecima pars est am
phorę. Igitur gomor est quarta pars amphorę: quō igit^r
cōstare potest quod dixim⁹ ephi eiusdē prope quātiratis
eē cui⁹ est amphora: nisi subsit hæc mensurę uarietas
quæ non sit notata ab autotibus.

Gressus cōtinet duos pedes cū dimiduo hoc est dimidium
passus: qui pedes habet quīq; ut inter uestigiū pedis præ
cedētis & sequētis intersit cubitum.

Hemina dimidiū sextarij cōtinet: unde Priscian⁹. heminas
recipit geminas sextari⁹ unus. Geli⁹ libro. iij. Si ex sexta
rio inquit hemina fusa est. dicta hemina ab hemis quod ē
semis. quia ut dixim⁹ sextarij dimidium continet. eadem
est cotyla.

Intinctus aceti a Plinio plerumq; uertit^r qui a grecis oxyba
phus appellatur: continetq; hemina quartam partem ut
in uerbo acetabulum diximus.

Iugerum soli spacium est habens longitudinis ducētos qua
draginta pedes: latitudinis centum uiginti hoc est duos
actus quadratos: unde ab illo iunctu Columela uult iu
gerum esse dictum. Neq; sub illa tātum figura iugerum
appellatur: sed omnis area quæ cōplectitur uiginti octo
mille pedes quadratos iugerum appellari potest: qui nu
merus colligitur si ducas centū uiginti pedes longitudi
nis per ducentos quadraginta latitudinis.

Ligula mensura est eadem fere quæ cochleare aut paulo ma
iuscula. Hæc nostri temporis pharmacopolæ spathulam
uocant: ut in uerbo cochlear diximus. utitur ea mensura
frequenter Plinius. dicta est autē ligula quod sit quasi lin
gula expuncta. n. littera ut in plæriscq;. **Martialis in disti
cho** cuius lema est ligula.

Quāuis me ligulam dicant equitesq; patresq;.

Dicor ab indoctis lingula grāmaticis.

Medimnū est amphorę dimidium. Priscianus. Huius dimi
diū fertur uelut ipsa medimni amphora. Cornelius ne
pos in attici uita modius inquit latine athenis medimnū
dicitur. Est & medimnū maius quod continet modios se
ptem de quo Cicero quinta in uerrem actione. In iugere
leontini agri medimnū fere tritici feritur æqualiac ppe
tua satione. & infra medimnos nonaginta hoc est modios
sexcentos.

Metreta eadem est quæ amphora. quæ ceramiū. quæ latine

quadrantal. Plautus in milite. Ea pecunia quæ metretas trecentas tolleret parasse. Ioannes quoque in euangelio cap. ii. Erant inquit ibi hydrice capientes singulæ metretas binas uel ternas.

Milliarium hoc est mille passus continetur octo stadiis. Sed græci magis utuntur stadiorum numero; latini miliariorum. Illud est animaduersum a me sæpe in uia illa quam supra uocauimus argenteam: quattuor miliaria de quibus tam multa locuti sumus explere leugam.

Mystrum quæadmodum Priscianus ait cyathi quarta pars est. Atqui cyathus ut suo loco diximus cotylæ siue heminæ sexta pars est.

Modius tertia pars est amphoræ dicente Prisciano.

Amphora terque capit modium sextarius istum. Sexdecies capit. Quod si recte Cornelius Celsus medimnū ex græco in modium uertit; fieri potest: ut quod de palmo dicendum: quod alius est maior; alius minor; idem & de modio dicatur. Vt quod Columela lib. ii. scribit iugerum agri pinguis modios tritici quattuor postulat; de maiori modio intelligatur.

Orgyia sex pedum complectitur spacium. Herodotus li. ii. ubi de labyrintho iuste inquit orgyie centum implent stadiū. Suidas orgyiam interpretatur quatum inter brachia manusque expansas continetur hoc est ulnā. Theodoros ex Aristotele in passum uertit. hoc est uno pede minus: cum passus quinque pateat pedes. Laurentius ex herodoto tres passus orgyiam interpretatur; sed recte an perperam; ipse uiderit.

Oxybaphus a græcis dicitur: quæ Plinius aliquando intinctum a ceteri interpretat: ut sit uerbum ex uerbo. nam oxy est acetum & bapto intinguo. Usitati tamen a latinis dicitur acetabulum; ut in suo loco dictum est. Græci tum pro mensura tum pro pondere accipiunt. Galenus in pri. decametrico. adde hyosciamini contriti oxybaphum. Priscianus de cotyla. Bis quæ faciunt drachmæ si appendere uelis. Oxybaphus fit et si quinque addatur ad istas. Continet autem oxybaphus heminæ quartam partem: quædā synonyma sunt oxybaphus intinctus acetum & acetabulum.

Passus a passis diuicatisque pedibus dicitur: constat pedibus quinque. siue duobus bematis hoc est gressibus. gressus namque ut diximus duos pedes cum dimidio complectitur hoc est uestigium & cubitum.

Palæstes mensura est quattuor digitorum: quæ ab antiquissimis græcorum doron appellabatur. Hieronymus in illud iezecielis cap. xl. In manu uiri calamus mensuræ sex cubitorum & palmi. septuaginta palæsten inquit pro palmo posuerunt: qui græce rectius dicitur palæstes; & est sexta pars cubiti. Porro palæsten palmum appellare consueuerunt. Quod si palæstes sexta pars est cubiti: cubitum autem sesquipede continet: manifestum est partem sextam cubiti esse palæsten hoc est digitos quattuor. Hermolaus in Plinium libro. vii. Sunt inquit sex palæstæ sex spithamæ: hoc est semidodrates. Semidodrans autem quattuor pedis uncias cum dimidia complectitur. hoc est sex fere digitos. sed superior ratio magis est constans.

Palmus dupliciter accipitur apud latinos & spithama quæ potest

idem dicitur in
m. l. 4. tit. 13.
p. 1. ubi po
nitur passus
pedis mensura

appellari palm⁹ maior & p palest: q pōt appellari palm⁹ minor i hoc posteriore significatu accipit i sacris lris ut i primo regum uolumine de Golia scribitur quod erat altitudo sex cubitorum & palmi hoc ē uiginti digitis minor achille quem lycophon heptapechyn uocat: idest septuaginta cubitalem. & in iezieiele: ut in uerbo palestes dixim⁹ Palmus maior est qui a Plinio dodrans idest nouem uncie a græcis spithama dicitur.

Parafanga ut Herodotus libro.ii. tradit complectitur triginta stadia. Strabo tamē libro.xi. persicū inquit parafangam alii sexaginta stadiorum fecere: alii trecentorum quadraginta. Festus mātionem tm esse dicit: quæ græcæ dicitur stathmos.

Pechys cubitum interpretatur: & est mensura quattuor & uiginti digitorum hoc est sesquipedis. nam cubitū quattuor digitis minus pygona græcis dicitur. lege in uerbo pygon.

Pes: qui metitur omnia commensurabilia in quocunq; genere sint posita: non potest aliunde monstrari quantus sit: cum ipsum sit primū: quo reliqua eiusdem generis mensurari debent. de cuius legitima quantitate satis multa in superioribus dictum est.

Pygon interpretatur cubitum. sed cum pro mēsurā accipitur digitis uiginti constat hoc est quattuor minus q̄ pechys. hoc est ab ipso cubiti ancone ad secundum minimi digiti articulum: cum pechys ad impudici summitatem extendatur: a pygone sunt q̄ dicant pygmeos cognominatos.

Porca quæadmodū libro.vi. de re ru. Columela scribit areā

complectitur longitudinis centum uiginti pedum latitudinis uero triginta. Hanc inquit a gallis candetū uocari. Alias porca dicitur cū inter duos late distantes sulcos medius cumulus siccam sedem frumētis præbet: dicta porca quod aquas porcat idest porro arceat: siue ut Varro putat quod frumentum porrigat.

Quadrans quarta pars est assis siue cuiuscunq; alterius solidi. puta pedis. iugeri. horæ. diei. anni. ut si dixeris quod annus constat ex tercetum septaginta quinque diebus & quadrante. idest ex sex horis. Columela libro.vi. In iugere quadrans. i. quarta pars in quo scrupula septuaginta duo hoc est pedes quadrati septingenti uiginti.

Quadrantal inqt fest⁹ antiq̄ uocabāt amphorā. quod uas pedis quadrati quoquo uersus sextari⁹ octo & quadraginta cōplectit. Plautus in Curguli. Anus hæc sitit. capit quadrantal. dicitur etiā græce metreta & ceramion. In alia significatione quadrantal est figura cubica.

Quincuns nō modo significat quinque assis uncias: uerum etiam uas quinque uini uncias capiens. Martialis quincunces & semisses bessemq; bibanus. Caius ut fiat Iulius & Proculus. Iugeri quoq; uncia quinque dicitur quincuns: in quo sunt scrupula centum uiginti. pedes quadrati duo decim mille

Satū quod hebraice dicitur seth: cōtinet ut ipi dicūt sexaginta ouoz putamina. Cor⁹ uero sexaginta sata. Hieronym⁹ in illud Matthei. xiii. Fermētū abscondit in farinae trib⁹ satis. Satū inqt gen⁹ est mēsuræ iuxta morē puinciæ palæstine sesquimodiū continens. Idem in illud geneleos cap:

xviii. Tria fata similia cōmisce. tria fata inquit idest tres amphoras. Ergo hieronymus non constat sibi: cū in prior loco simplū in posteriori duplum posuerit.

Schoenos quod funis interpretat̄ quēadmodū in superiorib⁹ dictū ē duas cōtinet parasangas. dicit̄ aut̄ schoenos idest funis quia hoc genere mensuræ utebantur itineris mēsores. Vtuntur hac mensura Herodotus & Solinus.

Scrupuloꝝ usus nō solū reperit̄ ipōderib⁹ sed etiā in mēsuris. Varro de re rustica. iugeri inqt ps minima dicit̄ scrupulū. idest decem pedes longitudinis & latitudinis totidē ut sint in scrupulo pedes quadrati centum. Estq; uigesima pars uncia.

Semiugerum est iugeri dimidiū in quo sunt scrupula centum uiginti quattuor: idest pedes quadrati quattuordecim mille quadringenti.

Semodius est semis modii. Varro de lingua latina: se inquit ualet dimidiū. ut in semodio. selibra semuncia. Iuuenalis Semodio scobis hæc emundet seruulus unus. Martialis semodius que fabæ cum uimine picenarum.

Semūcia idest dimidiū uncia etiā in iis dicit̄ quæ nō cōstant pōdere. ut horæ. Plini⁹ lib. ii. Lunā dicit̄ lucere dodrātes & semuncias horæ. Et iugeri semiunciam Columela dicit cōtinere scrupula duodecim hoc ē pedes quadratos. M. cc.

Septuns est cuiuslibet solidi pars dimidia & duodecima. Columela iugeri septuncem cōtinere dicit scrupula centū sexaginta hoc ē pedes quadratos sedecim mille octingētos.

Sescuncia etiam in magnitudinibus continet unciam cū dimidio. Plinius libro. xxxvi. Fastigium seruari in pedes de

nos & sescunciam. Idē libro. xiii. Tota inquit mensa crassitudine sescunciali.

Sextans pars est sexta cuiuslibet solidi. Vnde Columela sextam iugeri dicit cōtinere quadraginta octo scrupula: idest pedes quadratos quattuor mille octingētos.

Sextarius est quadagesima octaua pars amphoræ. festus in uerbo quadrantal. Amphora inqt pedis quadrati octo & quadringēta sextarios capit. Priscianus quoq; Amphora terq; capit modiu sextarius istū Sexdecies haurit.

Sextula inquit Varro dicta est quod sit sexta pars uncia. Iugeri uero sextula ut scribit Columela continet scrupula quattuor hoc est pedes quadratos quadringētos.

Sicilius dicitur qui cōtinet scrupula sex: dictus sicilius ut ait fest⁹. quod secet dimidiū semuncia. In agri iugere cōplectitur pedes quadratos sexcētos. Est quoq; sicili⁹ pedis quadagesima octaua ps. Plini⁹ lib. xiii. Mēsam quattuor pedes sextate & sicilico excedentem. dicit̄ quoq; sicil⁹ per abscissionē. Idem Plinius in eodē libro. Tribus inquit sicilis infra quattuor pedes. In sacris litteris siclus dicit̄: qui appēdit uiginti obolos. ut in leuitico & numerorum libro & Iezeciele legitur.

Spithama est pedis dodrās hoc ē palm⁹ maior. unde & Plinius lib. vii. Pygmeos spithameos putat esse dictos quod essent altitudinis triū spithamæ. i. ternorū palmorum.

Stadiū siue stadi⁹ nā utroq; modo legit̄: cōtinet cētū uiginti quinque passus: estq; octaua milliarii ps: nā octo stadia cōficiūt milliariū. Apud Gelliū in ipso statim initio noctiū at ticarum stadium olympicum quod Hercules metat⁹ est

suīs passibus ducentorum fuisse pedum legitur: sed nescio an fuerit uicium librariorum: cum apud autores omnes cōstet centū uiginti quinque passus implere stadiū. Stathmos cōtinet octo & uiginti milia: interpretaturq; māsiō: & ē iter unius diei. In sacris lris mēsiōes ille filiorū israel q̄b; castrametati sunt in deserto græce stathmi quoq; dicunt. Status siue statura ut inquit Victorinus qui de limitibus & mensuris scripsit: est altitudo cuiusq; sua: sed cum simpliciter status dicitur: de mediocri debemus intelligere quemadmodum & de pede. Triens est cuiuscunq; solidi pars tertia. Columela iugeri trientem continere dicit nonaginta sex scrupula: hoc est pedes quadratos nouem mille sex centos. Ip̄ius præterea pedis tertia pars dicitur triens. **U**lna quæ admodū Seruius gramaticus in illud Vergiliū tris pateat cœli spaciū nō ampli⁹ ulnas: ulna inq; ē spaciū quantum utraq; man⁹ extendit dicta ab olenis. i. brachiis. Idem in illud Vergiliū tertio geor. Septemq; assurgit in ulnas semper hyems: dicit magis placere sibi eē cubitū. Cui Suetonius astipulat. Plinius tamē lib. xvi. Totū cōplexū brachiorū eo nomine significari opinat. Arboris inq; crassitudo quattuor hominū ulnas cōplectentiū implebat. **U**ncia duodecima pars est assis siue cuiuscunq; solidi unde & uasorum capacitas uncias distinguebat & pes ipse omnium mensurarū mensura in duodecim uncias diuisus est: quæ admodum in digitos sexdecim. **H**æc habui iucundissime auditor: quæ de mēsuris posse dicere: & nisi forē spaciis exclusus iniq; nō nihil habebā quod

de ponderibus & mēsuris præter aliorum opinionē differerem: cū præsertim affectiones quædam sint utriq; disputationi communes. Nā quod pleriq; mensuras ad pondera & pondera ad mensuras reducere conantur: id frequenter nos decipit: cum sub eadem uasis capacitare alia res alia duplo atq; etiam triplo propendat. Neq; id solū in reb; diuersorum generum: sed etiam in eadem specie. Quis enim nescit quod in genere tritici robus trimestri præpoderet: atq; trimestre rursus siligine. atq; adhuc robus ip̄e in terra a multis annis profcisā multo grauior in efœta leuior proueniat: Sed libet mihi hanc de mensuris disputationem eo fine concludere quo Priscianus ip̄e cū ca de re ageret opus suum absoluit.

Hæc de mensuris: quarum si signa requiris.
Ex ip̄is ueterum poteris cognoscere libris.

Sed ne duæ pagelle que supersunt ex hoc ternione perirent: libuit apponere Archimedis per quæ subtile inuētū: quo deprehendit in auro suberato coelatorum furta.

Ex vitruuio libro. ix.

Quomodo portio argenti auro mixta in integro opere deprehendi discerniq; possit.

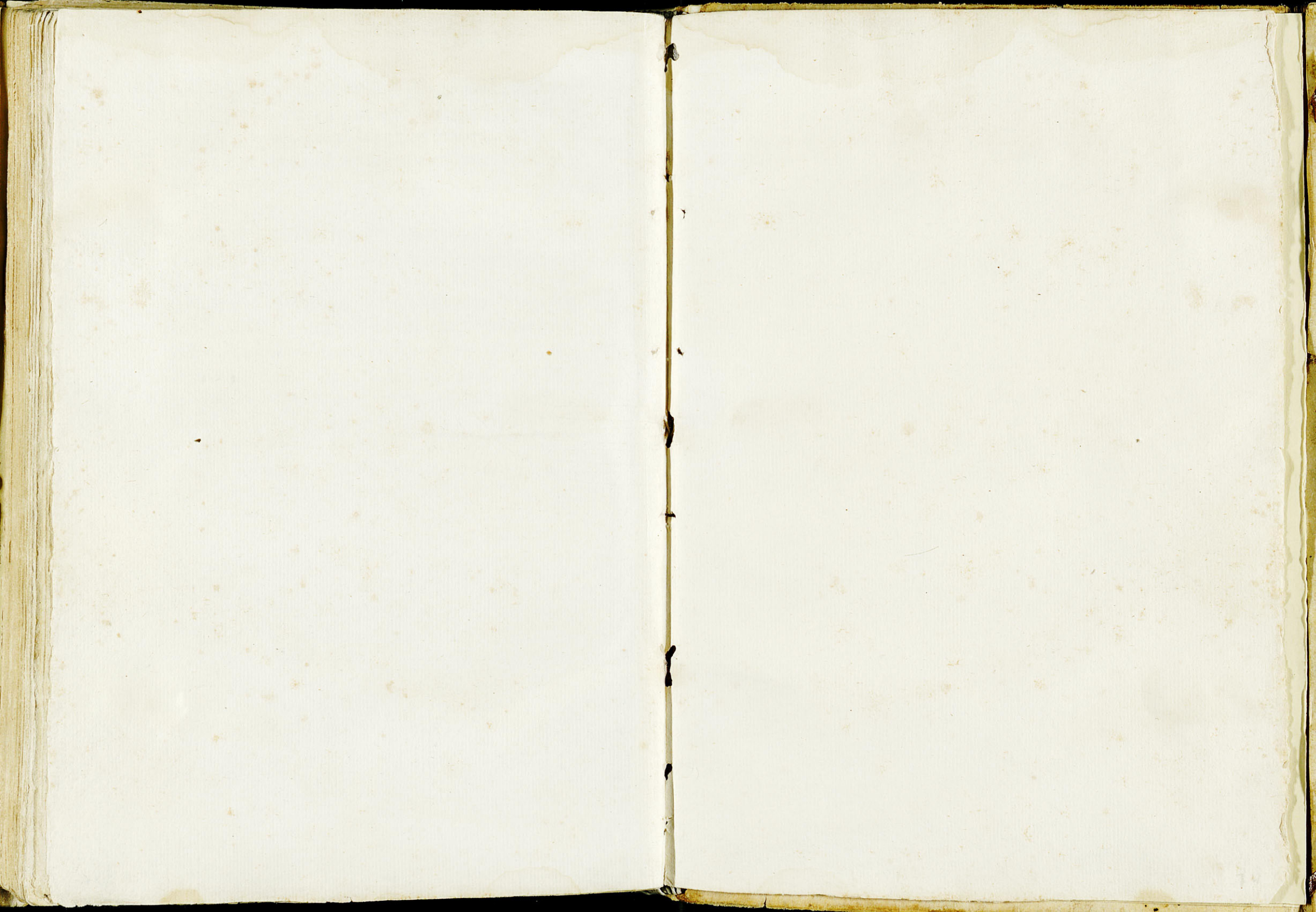
Archimedis uero cum multa miranda inuēta & uaria fuerint ex omnib; & infinita solertia: id quod exponam uideat esse expressum unū. Hiero enim Syracusis auctus regia potestate rebus be-

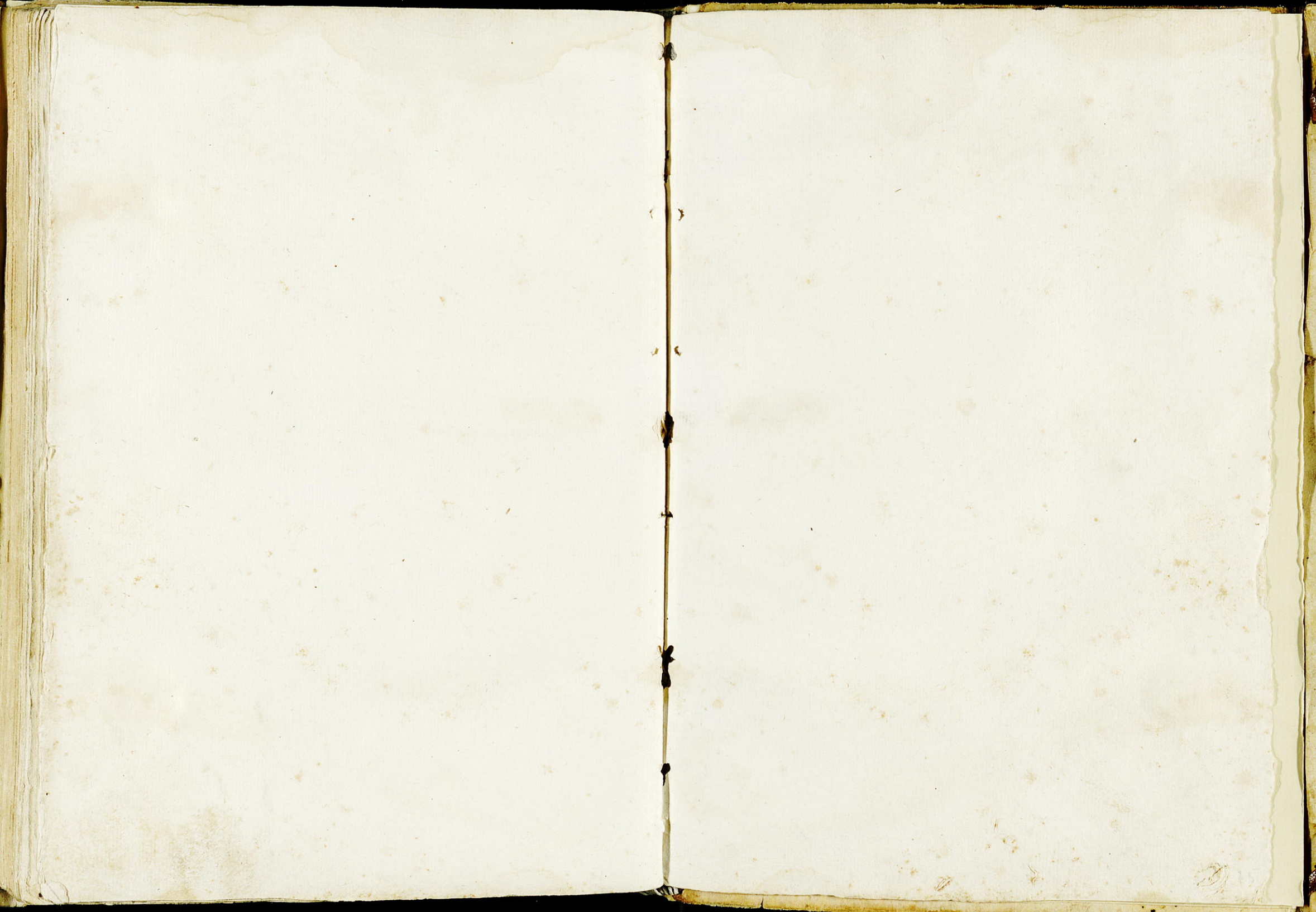
ne gestis cum auream coronam uotiua m; diis immortalibus quodam in fano constituisset ponendam manu precio locauit faciendam: & aurum ad saconicum appendit redemptoris ad tempus opus manu factum subtiliter regi approbauit. & ad saconicum pondus coronę uisus est præstitisse. Posteaq̄ iudicium est factum: depto auro tantundem argenti in id coronarium opus admixtum est. In dignatus Hiero se contēptum esse: neque inueniens qua ratione id furtum deprehēderet rogauit Archimeden uti in se sumeret sibi de eo cogitatiōem. Tunc is cum haberet eius rei curam: casu uenit in balneum: ibiq; cum in solium descenderet: animaduertit quantum corporis sui in eo insideret: tātum aquæ extra solium effluere. itaque cū eius rei rationem explicationis offendisset: non est moratus: sed exiit gaudio motus de solio: & nud⁹ uadēs domum uerbis significabat clara uoce inuenisse quod quæreret. Nam currens itentidem græce clamabat eurica. tū uero ex eo inuentionis ingressu duas dicitur fecisse massas æquo pondere: quo etiam fuerat corona: unam ex auro: & alteram ex argēto. cum ita fecisset: uas amplius ad summa labra impleuit aquæ: i quo dimisit argenteā massam. cuius quanta magnitudo in uase depressa est: tātum aquæ effluxit. ita exempta massa: quanto minus factum fuerat: refudit. sextario mensus est: ut eodē modo quo prius fuerat: ad labra æquaretur. ita ex eo inuenit quantum ad certum pondus argenti ad certam aquæ mensurā responderet. cum id expertus esset: tum auream massam similiter pleno uase dimisit: & ea exempta eadem ratione

in mensura addita inuenit ex aqua tanto minore: quanto minus magno corpore eodem pondere auri massa esset q̄ argenti. Postea uero repleto uase in eadem aqua ip̄a corona dimissa: inuenit plus aquæ defluxisse in coronam argenteam q̄ in auream eodem pondere massam: & ita ex eo q; fuerit plus aquæ in corona q̄ in massa ratiocinatus deprehēdit argenti in auro mixtionem: & manifestū furtum redemptoris.

Hanc repetitionem dixit Antonius nebrissen. historiographus regius & cathedrarius rhetorices in salmanticensi gymnasio Ad tertium idus Iunias año salutis Christianę M.d.x. Rectore scholarum Francisco Salmaticensi eiusdē ciuitatis ecclesię portionario & xantho a castella scholastico morumq; censore ac magistro.

Laus deo.

Longitud e latitud reus

Amor y amichez
natural es cada dia.
morir y nacer. sembrar y arar
es natural porfia.

venter y auez y alranga buena muger
de Dios es soberania.

Un bueso q te rupo en parte
roeto co sotul rete.

Parago aunque times

Fragment of text from the reverse side, partially obscured by a stain.

Fragment of text from the reverse side, partially obscured by a stain.

Fragment of text from the reverse side, partially obscured by a stain.

